

Bogoljub Stanković

INTERPRETACIJA INTERFERENCIJE U LINGVISTICI I LINGVOMETODICI*

Termin *interferencija* izvodi se od novolatinskog »interferentia« = »preplitanje« i upotrebljava se u fizici, psihologiji, lingvistici i lingvometodici.

U fizici se pod interferencijom podrazumeva uzajamno dejstvo električnih, toplotnih, zvučnih i drugih talasa, pri kojem se jedan drugim pojačava ili slabi, pa i poništava.¹

U psihologiji se interferencija tretira kao dihotomijska opozicija transferu učenja. Dok je transfer učenja pozitivno dejstvo ranije naučene ili uvežbane delatnosti na novo učenje, interferencija je negativno dejstvo ranijeg učenja, tj. pojava da ranije naučeni sadržaji ometaju i otežavaju novo učenje.²

Govorna delatnost je jedan vid čovekove delatnosti s određenim specifičnostima ali je, kao i svaka delatnost, na isti način obuhvaćena i transferom i interferencijom. Tokom usvajanja maternjeg jezika oformljuju se u ličnosti automatske navike. Prilikom usvajanja drugog (stranog) jezika ispoljava se i pozitivno i negativno dejstvo maternjeg jezika, odnosno maternji jezik može i olakšavati i otežavati usvajanje stranog jezika.

Pošto je govorna delatnost predmet proučavanja i lingvistike i lingvometodike, i problem interferencije spada u oblast interesovanja i proučavanja tih dveju naučnih disciplina. A predmet našeg izlaganja biće, upravo, poimanje i proučavanje interferencije u lingvistici i lingvometodici. Razumljivo, u izlaganju ovakve vrste problem ne može biti u celosti obuhvaćen, pa ćemo stoga nastojati da ukažemo na osnovna pitanja i na osnovne pravce u pomenutim proučavanjima.

* Predavanje održano nastavnicima (profesorima) ruskog jezika u Centru za usavršavanje nastavnika pri Filološkom fakultetu u Beogradu, juna 1975. godine.

¹ *Mala enciklopedija Prosveta*, t. I, izd. 2, Beograd 1968, str. 567.

² V.: Borislav Stevanović, *Pedagoška psihologija*, izd. 11, Beograd 1972, str. 77; Nikola Rot, *Opšta psihologija*, izd. 7, Beograd 1972, str. 117.

Problematika koja se u savremenoj lingvistici i lingvometodici imenuje interferencijom već je poodavno predmet interesovanja ovih dveju disciplina.³ U lingvistiku je termin *interferencija* ušao iz psihologije kasnije. Naročito su ga raširili predstavnici praškog lingvističkog kružoka,⁴ a s pojavom knjige Juriela Vajnrajha »Jezici u kontaktu«⁵ taj je termin izrazito prisutan i u lingvistici i u lingvometodici. Ali odmah da naglasimo da kod različitih autora ima različite sadržaje, i po obimu i po karakteru. Upotrebljava se taj termin i kad je reč o bilingvizmu, o supstratu, o konvergenciji jezika, o pozajmicama, o kreolskim jezicima, o takozvanom stranom akcentu, o učenju stranog jezika, pa i o pojavama koje nisu u oblasti jezičkih kontakata, već se tiču samo jednog jezika.⁶

Iz već rečenog sledi zaključak da u lingvistici i lingvometodici nema jedinstvenog poimanja interferencije. Razilaženja se ispoljavaju oko više pitanja.

1. U jednim interpretacijama pod interferencijom se obuhvataju pojave jezika (*langue*), u drugim — pojave govora (*parole*).

2. U jednim interpretacijama pod interferencijom se podrazumevaju sve greške u govoru dvojezične osobe, a u drugim samo greške koje su nesumnjivo posledica dejstva jednog jezika na drugi.

3. U jednim interpretacijama pod interferencijom se podrazumevaju samo greške pod uticajem primarnog (maternjeg) jezika na sekundarni (strani), a prema drugim i greške u primarnom jeziku pod uticajem sekundarnog.

4. U jednim interpretacijama interferencija se shvata kao proces dejstva jednog jezika na drugi, a u drugim se shvata kao rezultat tog procesa.

5. Po nekim interpretacijama interferencija se zasniva na novom — trećem semiotskom sistemu koji se formira u svesti dvojezične osobe, po drugim se osporava formiranje trećeg sistema.

6. Po nekim interpretacijama uzroci interferencije su psihičke prirode, po drugim nisu psihičke.

³ V.: János Juhász, *Probleme der Interferenz*, Budapest 1970, p. 17. Ovde treba dodati da se i naš istaknuti slavista i rusista prof. Radovan Košutić intenzivno bavio pomenutom problematikom. U predgovoru svojim »Ruskim primerima« on piše: »Mnogostrukost posla učinila je da je ovo delo, započeto još 1902-ge godine, moglo biti tek danas dovršeno. Pripremni rad sam po sebi odneo je mnogo vremena. Trebalo je naći metod. Da bih došao do njega, ja sam poredio sve naše veće prevode s ruskog (oko 500 strana) i prema pogreškama naših prevodilaca utvrdio kako treba obrađivati ruske tekstove za Srbe.« (*Primeri književnoga jezika ruskog*, I, Beograd 1910, str. XIV).

⁴ Богуслав Гавранек, *К проблематике смешения языков*. »Новое в лингвистике«, т. VI, Москва 1972, стр. 109; Е. М. Верещагин, *Психолингвистическая проблематика теории языковых контактов*. »Вопросы языкознания«, № 6, 1967, стр. 126; *Actes du sixième congrès international de linguistes* (Paris, juillet 1948), Paris 1949, p. 33.

⁵ Uriel Weinreich, *Langages in Contact*, New York 1953.

⁶ Upotrebu termina *interferencija* za pojave koje se tiču samo jednog jezika v. npr. u: M. Pavlović, *Semantičke devijacije i interferencije*. »Naš jezik«, knj. XIX, Beograd 1972, str. 119—133; *Русская разговорная речь*, Москва 1973, стр. 339—347.

7. Interferencija se posmatra s različitih aspekata: lingvističkog, psihološkog, sociološkog itd.

8. U zavisnosti od poimanja interferencije daju se veoma različite klasifikacije. I tako dalje.⁷

Kad postoje ovolika razilaženja, onda se može shvatiti i iskrena izjava jednog nastavnika stranog jezika da mu je sve manje jasno šta je interferencija ukoliko više čita o njoj. To nas i motiviše da se šire osvrnemo na neka od razilaženja i da se u izvesnoj meri opredelimo.

Za predstavnike praškog lingvističkog krugu interferencija je skup zajedničkih crta koje se razvijaju u jezicima u kontaktu. Interferencijom se obuhvata više elemenata dinamičkog razvoja jezika, na primer: (1) jednostrani uticaj jednog jezika na drugi, (2) uzajamni uticaj dvaju i više jezika, (3) konvergentni razvoj grupe jezika, (4) zajednički supstrat, tj. zajednički ostaci iz istisnutog jezika s određenog područja.⁸

U koncepciji praške škole, dakle, pod interferencijom se obuhvataju pojave u jeziku, a ne u govoru. I Andre Martine definiše interferenciju na nivou jezika,⁹ a njegova definicija, navedena u nama najpristupačnijem rečniku lingvističkih termina, glasi: »Lingvistička interferencija (f. interférence linguistique) — pojava kod bilingvnihih situacija, kod jezika u kontaktu, da sustav jednog jezika utječe na sustav drugoga, odn. da elementi jednog jezika budu preuzimani iz drugoga ili da budu stvarani po uzoru na drugi.«¹⁰

U već pomenutoj monografiji »Jezici u kontaktu« Juriel Vajnrajh definiše interferenciju kao pojavu odstupanja od jezičke norme u govoru lica koje vlada s više jezika¹¹ i razgraničava sinhrono proučavanje pojava jezičkih kontakata i dijahrono proučavanje rezultata uticanja jednog jezika na drugi. On razlikuje interferenciju u govoru i interferenciju u jeziku.¹² U jednom kasnijem svom radu Vajnrajh formuliše sinhronički opis odstupanja od norme i dijahronički opis promena kod jezika u kontaktu kao »mikroskopsko« i »makroskopsko« proučavanje pojava jezičkog kontakta.¹³

⁷ Potpuna predstava o najraznovrsnijim pristupima proučavanju interferencije i o veoma različitom poimanju može se steći i iz samo nekoliko zbornika objavljenih na ruskom jeziku poslednjih godina: *Новое в лингвистике*, т. VI, Москва 1972; *Проблемы двуязычия и многоязычия*, Москва 1972; *Лингвистические основы и методические проблемы интерференции при изучении русского языка славянами*, София 1973. V. naš prikaz poslednjeg zbornika: »Živi jezici« knj. XV, Beograd 1973, str. 165—168.

⁸ Б. Гавранек, о. с., str. 94.

⁹ A. Martinet, *Éléments de linguistique générale*, Paris 1961.

¹⁰ Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, т. I, Zagreb 1969, str. 549.

¹¹ »Those instances of deviation from the norms of either language which occur in the speech of bilinguals as a result of their familiarity with more than one language, i. e. as a result of language contact, will be referred to as INTERFERENCE phenomena« (*Langages in Contact*, p. 1).

¹² Isto, razdeo 2.14; V. takode: В. Ю. Розенцвейг, *Основные вопросы теории языковых контактов*. »Новое в лингвистике«, т. VI, str. 14.

¹³ У. Вайнрайх, *Одноязычие и многоязычие*. »Новое в лингвистике«, т. VI, str. 32.

Iako razlikuje interferenciju u govoru od interferencije u jeziku, Vajnrajh upotrebljava isti termin i za oblast govora i za oblast jezika, a njegova definicija interferencije faktički se odnosi na interferenciju (tj. pojave) u govoru.

Ovde je neophodno obaveštenje da su nedavno u prevodu na naš jezik objavljena dva neznatno skraćena odeljka iz Vajnrajhove monografije.¹⁴ U tim odeljcima pojam interferencije odnosi se na pojave u jeziku, a što prevodilac i urednik časopisa u kome je tekst objavljen ističe: »Pod ključnim pojmom interferencije, koji se provlači kroz ceo tekst, treba razumeti leksički, glasovni i gramatički uticaj jednog jezika na neki drugi, koji se tiptično odvija preko pozajmica, a koji je posebno izrazit u situacijama raširene dvojezičnosti.«¹⁵

Drugi poznati američki lingvist — proučavalac jezika u kontaktu — Ejnar Haugen prihvata Vajnrajhovu definiciju interferencije, ali je primenjuje samo za oblast govora, a ne i za oblast jezika.

Po Haugenu, u dvojezičju se mogu izdvojiti tri stadijuma. Postoji takvo dvojezičje gde je lice koje govori posebno da prelazi s jednog jezika na drugi, a da se granica prelaza jasno oseća. Drugim rečima, može dvojezična ličnost u potpunosti i pravilno da se služi jednim i drugim jezikom, ne mešajući elemente jednog koda s elementima drugog koda i ne narušavajući normu ni jednog ni drugog jezika. To je *komutacija kodova* (code switching; переключение кодов).

Ali u mnogim slučajevima, kod mnogih dvojezičnih osoba granica prelaska s jednog na drugi kod nije jasna, tj. prilikom govorenja na jednom jeziku unose se elementi drugog jezika. U takvim slučajevima narušavanja norme jezika može se govoriti o *interferenciji*.

Interferencija, međutim, ne ostaje uvek interferencijom, tj. narušavanjem norme. Usled čestog ponavljanja ona može i sama postati normom. U takvim slučajevima imamo *integraciju kodova*.¹⁶

Haugen, dakle, razgraničava odstupanja od norme u govoru dvojezične osobe, s jedne strane, i uključivanje elemenata jednog jezika u drugi, s druge strane, i insistira da se interferencijom nazivaju samo prve pojave, a za one pojave koje bi se po terminologiji Vajnrajha nazivale »interferencija u jeziku« Haugen predlaže termin *integracija*.

I sovjetski lingvist V. J. Rozencvejk insistira da se pod interferencijom podrazumevaju samo pojave u govoru dvojezične osobe. Interferenciju definiše kao narušavanje pravila korelacije jezika u kontaktu, a koje se ispoljava u vidu odstupanja od norme u govoru dvojezične osobe.¹⁷ Te su pojave privremene i promenljive, a ako se radi o konačnim promenama jezika u kontaktu u smislu njihova približavanja, onda je to *konvergencija*.¹⁸

¹⁴ J. Vajnrajh, *Jezici u kontaktu*. »Kultura« br. 25, Beograd 1974, 58—73.

¹⁵ R. Bugarski, *Jezik i društvo*. »Kultura« br. 25, Beograd 1974, str. 28.

¹⁶ Эйнар Хауген, *Языковой контакт*. »Новое в лингвистике«, t. VI, str. 69—70.

¹⁷ »Нарушение билингвом правил соотношения контактирующих языков, которое проявляется в его речи в отклонении от нормы, называем интерференцией« (В. Ю. Розенцвейг, *Языковые контакты*, Ленинград 1972, str. 4.)

¹⁸ Isto, str. 4, 5.

Kao što se vidi, u novijim lingvističkim interpretacijama pod interferencijom se obuhvataju samo pojave u govoru. Izdvajanjem sličnih pojava u jeziku i njihovim posebnim terminološkim označavanjem lingvistička teorija kontakta postiže pojmovnu jasnost i terminološku preciznost. I istovremeno takvim interpretiranjem interferencije lingvistička teorija jezičkih kontakata pruža mogućnost lingvometodici da se koristi njenim rezultatima i da se služi njenom definicijom interferencije.

U lingvometodici su prihvaćene definicije interferencije Vajnrajha i Renczevjeja čija je suština identična. Ali mnogi lingvometodičari i šire poimaju interferenciju, podrazumevajući svaku grešku koja se javlja kod učenika u procesu usvajanja stranog jezika.

Ovako široko poimanje interferencije karakteristično je za čehoslovačke lingvometodičare. Tako, na primer, M. Zatovkanjuk piše: »Pod jezičkom interferencijom u uslovima učenja stranog jezika podrazumeva se takvo prodiranje fonetskih, gramatičkih ili leksičkih elemenata maternjeg (dominirajućeg) jezika u strani jezik (međujezička interferencija) ili prodiranje jednih elemenata stranog jezika u druge elemente stranog jezika (unutarjezička interferencija), a koje se obično naziva greškom.«¹⁹

Široko poimanje interferencije može dati rezultate primenjenog karaktera jer omogućava evidentiranje šireg kruga pojava koje zaslužuju maksimizaciju u nastavi stranog jezika. Ali takvo interpretiranje interferencije ne može dati zadovoljavajuće rezultate u osvetljavanju odnosa među sistemima maternjeg i stranog jezika, kao i same suštine interferencije. Celišhodnije je odvojiti pojave narušavanja norme stranog jezika koje nastaju unošenjem elemenata maternjeg jezika od pojava narušavanja norme stranog jezika mešanjem elemenata stranog jezika, odvojeno ih klasifikovati i različito terminološki označavati.²⁰

Odvajanje pomenutih pojava često nije moguće lako učiniti, često ne možemo neposredno utvrditi nastaje li greška unošenjem elemenata jednog jezika u drugi ili mešanjem elemenata istog jezika. A uz to, neke greške su kompleksne prirode, rezultat su i interferencije i unutarjezičke analogije. U proučavanju interferencije, dakle, prirodom stvari upućeni smo da evidentiramo sve pogreške u govoru dvojezične osobe i da ih tehnički organizujemo u vidu *kartoteke pogrešaka*. U daljem organizovanju kartoteke pogrešaka vrši se odvajanje interferentnih pojava od pojava unutarjezičke analogije. Odvajanje pomenutih pojava mora se zasnivati na utvrđivanju

---

¹⁹ M. Затовканиук, *Классификация явлений языковой интерференции*. »Русский язык за рубежом« № 2, Москва 1973, стр. 74. Na ovakvom interpretiranju interferencije zasnovana je kartoteka interferencije i zbornici radova istraživačke grupe Filozofskog fakulteta Karlovog univerziteta u Pragu. Isp.: *Interference v ruském lexiku*, Praha 1967; *Interference v ruské morfologii*, Praha 1968; *Interference v ruské skladbě*, Praha 1968.

²⁰ Za pojave narušavanja norme stranog jezika mešanjem elemenata stranog jezika za nas je prihvatljiviji termin koji upotrebljava prof. Antica Menac: *unutarjezička analogija*; isp.: A. Menac, *Još o predmetu i nazivu kontrastivne lingvistike*. »Strani jezici« br. 4, Zagreb 1973, str. 245.

diferencijalnih odnosa među jezičkim sistemima u kontaktu, na sagledavanju njihova funkcionisanja i njihovih razvojnih tendencija.²¹

U Vajnrajhovoј definiciji jasno je istaknuto da se pod interferencijom podrazumevaju odstupanja od norme oba jezika kojim dvojezična osoba vlada.²² U savremenoј lingvometodici najčešće se ne opisuju interferentne pojave i jednog i drugog smera (1. narušavanje norme sekundarnog jezika pod uticajem primarnog — »primarno-sekundarni smer«; 2. narušavanje norme primarnog jezika pod uticajem sekundarnog — »sekundarno-primarni smer«). Savremena lingvometodika uglavnom evidentira i opisuje interferentne pojave u sekundarnom (stranom) jeziku.

Takav selektivni odnos lingvometodike prema interferentnim pojavama proističe iz ciljeva i zadataka koje lingvometodika postavlja pred nastavu stranih jezika, kao i iz njenog opredeljenja za nastavne metode u savremenoј nastavi stranih jezika. A svakako i stoga što su interferentne pojave sekundarno-primarnog smera znatno manje prisutne i uočljive u poređenju s pojavama primarno-sekundarnog smera.

Za lingvističku teoriju kontakta, lingvističku teoriju prevodenja i šire — za kulturu govora relevantne su interferentne pojave oba smera. Verovatno će i lingvometodika, preispitujući svoj odnos prema ciljevima, zadacima i metodama nastave stranih jezika, promeniti odnos prema narušavanju norme maternjeg jezika pod uticajem stranog jezika.

U psihološkom poimanju, kako smo već istakli, interferencija je negativni transfer, tj. proces negativnog prenošenja navika. U lingvistici i lingvometodici nema jedinstvenog stava da li je interferencija (1) proces prenošenja navika, (2) rezultat tog procesa, (3) proces prenošenja i rezultat prenošenja. Naime, interferencijom se naziva i prvo, i drugo, i treće.

U interpretaciji sovjetskog lingviste J. M. Vereščagina interferencija je unutrašnji, nevidljivi proces koji se u govoru dvojezične osobe manifestuje u obliku vidljivih odstupanja od norme jednog ili oba jezika.²³

Definicije Vajnrajha i Rozencvajga ne isključuju da je interferencija proces, ali naglasak stavljaју na rezultat tog procesa (odstupanje od norme).²⁴

J. Juhas u već pominjanoј monografiji »Problem interferencije« shvata interferenciju i kao proces uticanja i kao lingvistički rezultat procesa.²⁵

Za nas je prihvatljiva interpretacija Vereščagina da je interferencija unutrašnji, nevidljivi proces. Odstupanja od norme su vidljivi rezultati

²¹ Ovo je jedno od načela na kojima se zasniva *kartoteka pogrešaka* na Odsjeku za slavistiku Filološkog fakulteta Beogradskog univerziteta. Poslednjih godina se često ističe značaj organizovanja takvih kartoteka. Bilo bi korisno da se u jugoslovenskim okvirima pokrene razmena mišljenja o načelima njihova organizovanja. Smatramo da je za takve kartoteke adekvatniji naziv *kartoteka pogrešaka* (a ne »kartoteka interferencije«) koju čine dva osnovna fonda: (1) *interferentne pojave*, (2) *pojave unutarjezičke analogije*.

²² V. napomenu 11.

²³ E. M. Верещагин, *Психолингвистическая проблематика теории языковых контактов*. »Вопросы языкознания« № 6, 1967, str. 126; P. Ходера, Я. Зимова, Л. Розковцева, *Интерференция при обучении русскому языку*. »Русский язык за рубежом« № 2, 1974, str. 78.

²⁴ V. napomene 11 i 17.

²⁵ J. Juhász, o. c., p. 9.

tog procesa. U lingvistici i lingvometodici se i ti rezultati nazivaju interferencijom, a bilo bi bolje ako bi se drukčije označili, na primer terminom *interferentne pojave*. Lingvistika i lingvometodika u stvari se neposredno bave samo proučavanjem interferentnih pojava. Evidentiranjem, opisom i proučavanjem interferentnih pojava one stvaraju preduslove za razjašnjavanje unutrašnjeg, nevidljivog procesa, tj. interferencije, čija je suština bez sumnje veoma kompleksna.

Iz činjenice da je interferencija unutrašnji i nevidljivi proces, nedostupan neposrednom proučavanju, i rezultiraju razilaženja oko postojanja ili nepostojanja trećeg semiotskog sistema u uslovima bilingvizma, kao i oko toga kakvog su karaktera uzroci interferencije.

Po jednim lingvistima, pri kontaktu dvaju jezičkih sistema nastaje treći sistem, čija je struktura determinisana jezicima u kontaktu. Sličan, treći sistem nastaje i u svesti osobe koja uči strani jezik. Otuda se greške koje takva osoba čini mogu shvatiti i mogu eliminisati samo ako se posmatraju kao pojave vezane za nastanak trećeg sistema.²⁶ Drugi autori osporavaju nastajanje trećeg sistema ističući promenljivost interferencije, odnosno interferentnih pojava.²⁷

Uzroci interferencije su po jednim autorima psihičke ili psihofiziološke prirode,²⁸ dok drugi autori izražavaju sumnju u osnovanost takvih zaključaka.²⁹

Razilaženja u tim pitanjima, po našem mišljenju, ukazuju na to da naučne discipline koje se bave problemom interferencije još uvek nemaju dovoljno argumenata za utvrđivanje suštine interferencije.

Dosadašnja proučavanja pokazala su da interferencija, tačnije, vidljiva odstupanja od norme — interferentne pojave stoje u određenim relacijama s mnogim faktorima lingvističkog, psihološkog, fiziološkog, sociološkog i didaktičkog karaktera. Stoga se interferencija proučava s lingvističkog, psihološkog, sociološkog, lingvometodičkog i naročito interdisciplinarnog — psiholingvističkog, sociolingvističkog, biolingvističkog stanovišta.

Nema sumnje da se suština onog unutrašnjeg i nevidljivog procesa može rasvetliti samo interdisciplinarnim pristupom. Ali isto tako nema sumnje da pre toga i psihologija, i lingvistika i lingvometodika i ostale discipline moraju da reše probleme i obave poslove koji su samo u njihovom domenu. Lingvistika i lingvometodika u tom smislu imaju još mnogo neobavljenih poslova i nerešenih problema. Pokazana razilaženja i još mnoga druga to jasno pokazuju.

Mi ćemo se još samo osvrnuti na razilaženja u klasifikaciji interferencije koja su posledica razilaženja u prethodno izloženim pitanjima.

²⁶ В. Ю. Розенцвейг, Л. М. Уман, *К проблеме грамматической интерференции*. «Проблемы структурной лингвистики», Москва 1962, стр. 60—61.

²⁷ Е. Г. Галстян, *О трактовке понятия «интерференция»*. «Русский язык в армянской школе» № 6, 1969, стр. 8—19; Natalija Radošević, *Proces usvajanja stranog (ruskog) jezika u srpskohrvatskoj govornoj sredini*, Novi Sad 1973, стр. 21.

²⁸ Е. М. Верещагин, о. с., стр. 126; v. takođe odeljak: «Priroda prepreka koje ometaju proces usvajanja stranog jezika» u knjizi N. Radošević, стр. 15—21.

²⁹ В. З. Панфилов, *Взаимоотношение категории языка и мышления при двуязычии*. «Проблемы двуязычия и многоязычия», Москва 1972, стр. 111.

U onim interpretacijama koje pod interferencijom podrazumevaju pojave i u jeziku i u govoru vrši se podela na interferenciju u jeziku (makrointerferencija) i interferenciju u govoru (mikrointerferencija).

U interpretacijama koje pod interferencijom podrazumevaju svaku grešku osnovna je podela na međujezičku i unutarjezičku interferenciju.³⁰

Interferencija se klasifikuje i po nivoima jezičke strukture uglavnom na sledeće tipove: (1) fonetska ili fonološka, (2) leksičko-semantička, (3) gramatička, (4) kombinovana interferencija.

Postoji klasifikacija interferencije i po kriterijumu ispoljava li se ona u vidu pogrešaka ili se ne ispoljava vidljivo, već u vidu neupotrebljavanja izvesnih elemenata sekundarnog jezika koji ne postoje i u primarnom jeziku. Po tom kriterijumu razlikuje se očigledna interferencija od skrivene interferencije, odnosno direktna od indirektna.³¹ I tako dalje.³²

Neophodno je da se na kraju osvrnemo na lingvistička i lingvometrička proučavanja interferencije u uslovima onog bilingvizma gde je srpskohrvatski jezik jedan od kontaktnih jezika.³³ I odmah da konstatujemo nedovoljnu razvijenost tih proučavanja, ali kojima se u poslednje vreme intenzivno pristupa u vezi sa kontrastivnim proučavanjima srpskohrvatskog i drugih jezika. Tako, na primer, proučavanje interferencije sastavni je deo kontrastivnog proučavanja engleskog i srpskohrvatskog,³⁴ ili nemačkog i srpskohrvatskog,³⁵ ili ruskog i srpskohrvatskog jezika.³⁶

Kako smo već pokazali u početku izlaganja (v. napomenu 3), proučavanje interferentnih pojava u uslovima srpskohrvatsko-ruskog bilingvizma ima dugu tradiciju. Ono je zastupljeno u radovima Radovana Košutića, Petra Mitorpana, Natalije Radošević, Antice Menac, Vere Nikolić, Bogdana Terzića i drugih. Imajući u vidu pomenuta proučavanja, izložićemo neke zadatke koji stoje pred našom rusistikom u daljem proučavanju interferencije.

I. Evidentiranje i kartotečko sređivanje interferentnih pojava polazni je i osnovni zadatak. U dosadašnjim proučavanjima uglavnom su evidentirane i opisane pojave u oblasti fonetike i leksike. Interferentne pojave u oblasti gramatike imaju marginalno mesto u dosadašnjim opisima, ali se ne može reći da je dovoljno materijala evidentirano ni u jednoj oblasti. Stoga se taj polazni zadatak odnosi na sve oblasti, utoliko pre što već opisane interferentne pojave u oblasti fonetike i leksike nisu kartotečki sređene.

³⁰ M. Затовакнюк, о. с., стр. 74—78.

³¹ В. Ю. Розенцвейг, Языковые контакты, Ленинград 1972, стр. 25.

³² Iscrpno o tipovima interferencije izložila je prof. A. Menac u referatu na VIII kongresu jugoslovenskih slavista.

³³ Bilingvizam se ovde poima kao kontinuum od veoma elementarnog znanja sekundarnog jezika do potpunog vladanja njime. Ovakvo poimanje bilingvizma v. u В. Ю. Розенцвейг, Языковые контакты, стр. 4.

³⁴ Mirjana Vilke, *Engleski kontrastivni projekt i nastava engleskog jezika*. »Strani jezici«, 1, 1974, str. 3—12.

³⁵ Jovan Đukanović, *Kontrastivna gramatika nemačkog i srpskohrvatskog jezika*. »Živi jezici«, knj. XV, 1973, str. 174—175.

³⁶ А. Менац, *Сопоставительное изучение языков и теория учебника*. »Русский язык за рубежом« № 3, 1974, стр. 75—77.

Evidentiranje bi moralo biti veoma široko i da obuhvati interferentne pojave na svim nivoima nastave ruskog jezika, što znači u uslovima različitog nivoa srpskohrvatsko-ruskog bilingvizma.

Pored evidentiranja pojava primarno-sekundarnog smera, neophodno je i evidentiranje interferentnih pojava sekundarno-primarnog smera u prevodima naših prevodilaca s ruskog jezika.

Naša rusistika ima mogućnosti da evidentira i interferentne pojave u uslovima rusko-srpskohrvatskog bilingvizma najrazličitijeg nivoa. Ovde imamo u vidu govornu produkciju na srpskohrvatskom jeziku sovjetskih studenata serbokroatistike (čiji je maternji jezik ruski), kao i govornu produkciju na srpskohrvatskom jeziku onih Rusa koji su od rođenja ili od mladosti u kontaktu sa srpskohrvatskom jezičkom sredinom. Ova građa imala bi posebnu vrednost za ispunjavanje nekih zadataka koje ćemo dalje izložiti.

II. Utvrđivanje i opis relacija između lingvističkih faktora i evidentiranih interferentnih pojava bio bi sledeći zadatak. Među lingvističkim faktorima najbitnije mesto imaju: a) diferenciranje jezičkih sistema u kontaktu; b) različito funkcionisanje prividno podudarnih elemenata; c) razlike u razvojnim tendencijama jezika u kontaktu.

Sa svoje strane interferentne pojave su potvrda postojanja pomenutih faktora i mogu biti iskorišćene u sasma lingvističkom proučavanju ruskog i srpskohrvatskog jezika, naročito za proučavanje razvojnih tendencija u njima.³⁷

III. Utvrđivanje i opis relacija između pedagoško-didaktičke stvarnosti i evidentiranih interferentnih pojava takođe je jedan od osnovnih zadataka. Neophodno je sagledati u kakvom odnosu stoji kvantitet i kvalitet interferentnih pojava s udžbenicima, nastavnim metodama, trajanjem nastavnog procesa i slično.

IV. Iznalaženje onih pedagoško-didaktičkih uslova koji su najoptimalniji za eliminisanje interferentnih pojava ne izostaje po značaju od prethodnih zadataka.

Ovde smo naveli samo najaktuelnije zadatke. Njihovim ispunjavanjem naša rusistika (i lingvistika i lingvometodika) ispunila bi svoj osnovni dug i sa svoje strane dala bi značajan doprinos proučavanju interferencije.

---

³⁷ Odražavanje razvojnih tendencija u greškama konstatovao je dosta davno J. V. Šerba. Isp.: J. B. Щерба, *Языковая система и речевая деятельность*, Ленинград 1974, str. 378.